

Postbus 2069
3500 GB Utrecht
Churchillaan 11, 4^e etage
T 030 276 99 85
F 030 271 90 38
cs@ouderenorganisaties.nl
www.ouderenorganisaties.nl

De leden van de Vaste Kamercommissie voor SZW

PER-EMAIL

Plaats en datum: Utrecht, 14 maart 2011
Kenmerk: B 6333 Bst/AR/HS
Onderwerp: Gesprekken over pensioenfondsen 31 maart 2011

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij reageert de CSO, de koepel van de ouderenorganisaties NVOG, NOOM, PCOB en Unie KBO op uw oproep om onze visie te geven op de vraag of de huidige problemen van pensioenfondsen zijn toe te schrijven aan een risicovol beleid of aan te lage premies. U wilt onze visie betrekken bij de gesprekken op 31 maart 2011, waarin de uitzending van Zembla op 5 februari 2011 over 'Het verdwenen pensioengeld' centraal staat.

Naar ons oordeel zullen de gesprekken in die context echter onvoldoende bijdragen aan een mogelijke oplossing voor de problemen. De discussie zal zich, naar wij vrezen, te zeer concentreren op de vraag of de cijfers en methodiek van Bureau Bosch wel juist waren. Bovendien vraagt u niet onze mening over de enorme bedragen, die (volgens het rapport van Bureau Bosch) door toedoen van de sociale partners voor oneigenlijke doeleinden zijn gebruikt, terwijl dat wel het centrale thema van de Zembla uitzending was. Wij gaan er van uit dat bij de besprekingen op 31 maart ook andere rapporten zoals van Ortec Finance en Robeco die werden opgesteld als reactie op het rapport van Bureau Bosch, aan de orde zullen komen.

De CSO waardeert het overigens zeer dat vanuit de Tweede Kamer het initiatief voor een hoorzitting, later omgezet in 'gesprekken' werd genomen. Het is goed over de juiste informatie te beschikken. Het is bovendien goed dat de volksvertegenwoordiging reageert op maatschappelijke (pensioen) onrust.

De CSO wil graag een bijdrage leveren aan een oplossing van de problemen van pensioenfondsen en menen daarom niet te moeten volstaan met een visie op de beperkte vraagstelling.

Kort samengevat is onze opvatting dat de problemen zeker niet veroorzaakt zijn door risicovol beleggingsbeleid. Ook moet worden betwijfeld of de premies in zijn algemeenheid te laag werden vastgesteld. Het is daarentegen wél een feit dat, hoewel de premies in beginsel kostendekkend werden vastgesteld, er veelvuldig premiekortingen tot zelfs de zogenoemde premieholidsays werden verstrekt. In hun toepassing waren de premies zeker te laag.

Huidige problemen

De huidige problemen van de pensioenfondsen zijn naar onze stellige overtuiging terug te voeren op twee verschijnselen:

- Vóór 2007 hebben werkgevers en werknemers een te grote vrijheid gehad bij het beheer van het fondsvermogen en was het pensioenfonds in zekere zin een speelbal van de sociale partners. Ook de wetgever en de volksvertegenwoordiging gaan niet vrijuit. Toen vanaf eind tachtiger jaren de pensioenvermogens sterk groeiden door beleggingen in aandelen, is in het kader van de brede herwaardering zelfs een wetsvoorstel ingediend om deze vermogens af te romen; dit voorstel is eerst na de crisis in 2002 bij de bespreking over een financieel toetsingskader ingetrokken.
- Bij de invoering in 2007 van de huidige Pensioenwet, is de verhouding tussen de sociale partners en het pensioenfonds transparanter geworden onder meer door de vereiste uitvoeringsovereenkomst en heeft DNB als toezichthouder de nodige bevoegdheden gekregen om de randvoorwaarden vast te stellen voor het premie- en beleggingsbeleid als lange termijn grondslagen van ons pensioenstelsel.
In plaats van deze lange termijn doelstelling heeft DNB zich primair geconcentreerd op korte termijn criteria voor de 'performance' van een pensioenfonds; vooral de dekkingsgraad bleek bij de -van overheidswege- kunstmatig laag gehouden rente een onbruikbaar criterium. Pensioenfondsen hebben een horizon die de 50 jaar overschrijdt. Het gebruik van criteria die dagelijks schommelen en waarbij op korte termijn pensioenfondsen van "goed" kunnen belanden in de categorie "twijfelachtig" zonder dat feitelijk het vermogen noch de verplichtingen wezenlijk zijn veranderd, moet gezien worden als een weeffout in de Pensioenwet. Een vast discontopercentage of een gemiddelde van een relevant percentage op langere termijn is bruikbaar voor de beoordeling van de dekkingsgraad. Andere instituten zoals de OECD zijn dat met ons eens.
Dit klemt te meer omdat de rentevoet waarmee de premiedemping wordt berekend hoger ligt. DNB fungeert in de praktijk ongewild als aanjager van de problemen. DNB dwingt pensioenfondsen hun risico's af te bouwen, waardoor het rendement noodgedwongen daalt en beoordeelt deze fondsen dan op basis van risicovrije rentepercentages. Deze praktijk, gecombineerd met niet-kostendekkende premies leidt bijna automatisch tot verslechtering van de dekkingsgraden. DNB is hier het kooikerhondje dat met zijn geblaf de

onwetende pensioeneenden de fuik van de eendenkooi indrijft, waar dekkingstekorten eerder regel dan uitzondering zijn. Als dan ook nog de levensverwachting toeneemt, een verschijnsel dat zich overigens al sinds de oorlog voordoet, dan creëert het systeem zijn eigen crisis.

Voorts is het onacceptabel dat boekhoudkundige - dus grotendeels virtuele verliezen - als gevolg van de te hanteren lage disconteringsfactor worden afgewenteld op gepensioneerden en deelnemers door in te grijpen in de reële inkomens van verzekerden via afstempeling van rechten, het niet of onvoldoende toekennen van indexaties en premieverhogingen.

Bovendien moet worden bedacht, dat de International Accounting Standards Board (IASB) onder grote druk van de lobby van de Nederlandse regering, het VNO-NCW en de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) werkt aan een revisie van de pensioenstandaard (IAS 19) waarbij het Nederlandse pensioensysteem gebaseerd op "shared risk" zal worden erkend. Dit leidt tot een grote lastenverlichting inzake pensioenen in de jaarrekening van ter beurze genoteerde ondernemingen. Langs dezelfde lijn is voor niet ter beurze genoteerde ondernemingen enkele jaren geleden door de RJ Richtlijn 2.71 aangepast. Voor de ondernemingen betekenen beide ontwikkelingen een enorme lastenverlichting en een verbetering in de financiële positie.

Oplossing

De eendenkooi heeft nu naar het schijnt slechts twee uitgangen: achterwege blijven van indexering voor jaren, met mogelijke afstempeling of een nieuw stelsel waarbij risico's, meer dan nu het geval is, bij de deelnemers worden gelegd. De CSO is van mening dat er een derde en verstandiger weg is en dat de huidige problematiek kan worden opgelost door de volgende maatregelen:

1. Het beleggingsbeleid overlaten aan de pensioenfondsbesturen, die worden aangevuld met deskundigen en vertegenwoordigers van de gepensioneerden.
2. DNB zijn toezichthoudende taak laten vervullen, maar met begrip voor het feit dat op verantwoorde wijze risicovol beleggen op langere termijn de noodzakelijke rendementen kan leveren bij een kostendekkende premie die binnen de haalbare grenzen blijft¹. Daar hoort een aanpassing bij van het gehanteerde toetsingskader waardoor de volatiliteit van de papieren beoordeling van de dekkingsgraad aanzienlijk minder wordt. Afstempelen van pensioenrechten moet een ultimatum remedium blijven en mag nooit een gewoon sturingsmiddel worden.
3. Verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd waardoor het lang leven risico wordt gemitigeerd. Wel zal er op een redelijke basis rekening moeten worden

¹ Een recente studie van de Algemene Pensioen Groep B.V. waarin premiehoogte en rendement van het pensioenfonds worden vergeleken toont aan dat risicovrij beleggen over de opbouw- en uitkeringsfase van pensioenen een premieverhoging zou vergen van 52%. Risicovrij beleggen in de uitkeringsfase alleen zou een verhoging van de premie van 13% met zich meebrengen.

gehouden met de gevolgen van een aanzienlijke wijziging van dit risico voor hen die al gepensioneerd zijn. Wij merken op dat de CSO eerder heeft aangegeven dat er geen taboe rust op een verhoging van de AOW-leeftijd. Verhoging van de AOW-leeftijd is voor wat betreft de CSO bespreekbaar onder de conditie dat de participatiegraad voor ouderen zich op eenzelfde niveau bevindt als bij andere groepen het geval is.

Ingrepen in het huidige stelsel

Het pensioenstelsel in Nederland is uniek in de wereld. Zelfs bij de grote afroming die is opgetreden, de meerdere crises die zich op de aandelenmarkten voordeden, de extreem lage rente van de afgelopen twee jaar en de toegenomen levensverwachting, zelfs in die uiterst ongelukkige omstandigheden houden verreweg de meeste pensioenfondsen een dekkingsgraad van rond de 105%. Met een dergelijke performance is ingrijpen in het systeem als zodanig volstrekt onnodig.

Veelal wordt de vergrijzing genoemd als een fenomeen dat de pensioenfondsen bedreigt en dat moet leiden tot structurele aanpassing. Vergrijzing heeft echter geen invloed op kapitaalgedekte pensioenen, dit in tegenstelling tot de situatie in de landen om ons heen waar omslagstelsels de komende jaren voor ernstige problemen zullen zorgen. De AOW als onderdeel van het pensioen is uiteraard wél gevoelig voor de vergrijzing. Op dit moment vergen de AOW uitgaven 4% van de BBP, een percentage dat gaat groeien naar 8% in de komende twintig jaren. Daarmee ligt dat percentage op het huidige niveau van België en nog aanzienlijk onder het huidige percentage in landen als Italië.

Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat het lot van het unieke en waardevolle Nederlandse pensioenstelsel, waarvoor terecht alom bewondering is, in handen ligt van partijen die het onvoldoende op waarde weten te schatten. Werkgevers trachten de arbeidskosten te beperken door een zo laag mogelijke pensioenpremie vast te stellen zonder de pensioenopbouw daarop aan te passen. Vakbonden worstelen met een maatschappelijk gewenste verschuiving van de pensioengerechtigde leeftijd, die zij in feite facultatief willen maken zonder dat dit al te veel invloed heeft op het inkomen. Beide partijen realiseren zich in onvoldoende mate de nadelige effecten van een "defined contribution" systeem. Pensioenfondsen waar in het verleden geen afroming heeft plaatsgevonden en die een verantwoord beleggingsbeleid en premiebeleid hebben gevoerd genieten op dit moment dekkingsgraden van meer dan 130%. Zij zouden een voorbeeld moeten zijn voor het bestaande systeem. Een voorbeeld dat navolging verdient.

Een ernstig nadeel van de voorgestelde verandering van het pensioenstelsel is het feit dat het procyclisch zal werken. In perioden van hoogconjunctuur zullen de pensioenen hoog zijn, bij laagconjunctuur zullen kortingen worden doorgevoerd. Bij een aantal van meer dan 4 miljoen gepensioneerden zal dit effect in Nederland tot ongewenste, grotere conjuncturele schommelingen leiden.

Bovendien wordt door de dreiging van verlaging van pensioenen en de toenemende onzekerheid ervan het vertrouwen in de pensioenfondsen geweld aangedaan. Daardoor komt de intergenerationale solidariteit in ernstig gevaar. Jongeren denken vaak nu al ten onrechte dat zij alleen maar premies betalen voor de pensioenen van de ouderen. En van de ouderen wordt het gevaar groter dat zij meer op overheidsondersteuning voor voorzieningen zullen terugvallen. Een politiek die gericht is op het zelfredzamer maken van de burger en op een langdurige en onafhankelijke deelname aan het maatschappelijk proces van iedereen is niet gebaat bij deze ontwikkeling.

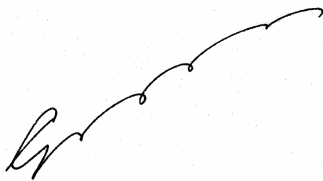
Opgebouwde aanspraken en rechten

Tenslotte: gepensioneerden hebben geen stem. De governance van pensioenfondsen geeft in de meeste gevallen geen ruimte voor gepensioneerden in bestuursverantwoordelijkheid. De langdurige onderhandelingen over het Pensioenakkoord, waarover in pers af en toe iets uitlekt, vinden plaats zonder enige betrokkenheid van ouderenorganisaties. Naar verluidt zouden de bestaande pensioenrechten van werknemers en gepensioneerden wél moeten worden aangetast.

Naar ons oordeel echter mag de wetgever bij het zoeken naar een oplossing niet voorbijgaan aan de aanspraken en rechten die op grond van de bestaande wetgeving zijn opgebouwd en die de wetgever ook bij de totstandkoming van de Pensioenwet uitdrukkelijk gewaarborgd heeft. U, als medewetgever, speelt daarom zelf een rol in het bewaken van de waarborgen waarmee bestaande pensioenovereenkomsten zijn omkleed.

Daarnaast lijkt het ons onmogelijk deze rechten aan te tasten in het licht van nationaal en internationaal recht. Aantasting van deze rechten dwingt gepensioneerden c.q. hun vertegenwoordigers hun rechten te verdedigen tot in hoogste (internationale) instantie. De CSO zou dit ten zeerste betreuren. De energie kan beter gebruikt worden aan gezamenlijk overleg om de kenmerken van het unieke Nederlandse pensioensysteem ook in de toekomst te behouden.

Hoogachtend,

Drs. G. van Soest
Voorzitter